

ลำดับศักร์และ เขตบริการของสถานบริการสาธารณสุขในเขตเทศบาลเมืองนครราชสีมา

นางสาว จุฑามาศ ศิริวงษ์พานิชย์

วิทยานิพนธ์นี้ เป็นส่วนหนึ่ง ของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต

ภาควิชาภูมิศาสตร์

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พ.ศ. 2533

ISBN 974-577-902-4

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

016357
I 1080 7242

**HIERARCHIES AND SERVICE AREAS OF HEALTH CENTERS IN
NAKHON RATCHASIMA MUNICIPALITY**

Miss Jutamush Siriwongpanich

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements

for the Degree of Master of Arts

Department of Geography

Graduate School

Chulalongkorn University

1990

ISBN 974-577-902-4

หัวข้อวิทยานิพนธ์ ลำดับคําศัพท์และ เขตบริการของสถานบริการสาธารณสุขในเขตเทศบาลเมือง
นครราชสีมา

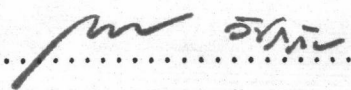
โดย นางสาว จุฑามาศ ศิริวงษ์พานิชย์

ภาควิชา ภูมิศาสตร์

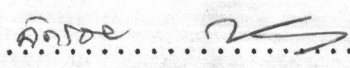
อาจารย์ที่ปรึกษา ผู้ช่วยศาสตราจารย์ รัตนา รุจิรกุล

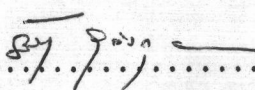
อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม ผู้ช่วยศาสตราจารย์ นโรดม ปาลกะวงศ์ ณ ออยุธยา

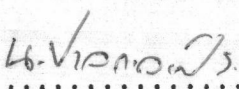
บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัยฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่ง
ของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทบัณฑิต

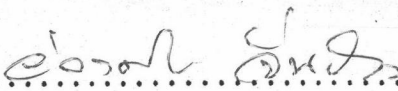
..... คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(ศาสตราจารย์ ดร. ถาวร วัชรากิจ)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร. ฉัตรชัย พงศ์ประยูร)

..... อาจารย์ที่ปรึกษา
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ รัตนา รุจิรกุล)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ นโรดม ปาลกะวงศ์ ณ ออยุธยา)

..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ พงศ์ศรี จันทาว)

พิมพ์ต้นฉบับบทความวิจัยเกี่ยวกับวิทยานิพนธ์ภายในกรอบสี่เหลี่ยมนี้เพียงแผ่นเดียว

จุฑามาศ ศิริวงษ์พาณิชย์ : ลำดับค้ำยและเขตบริการของสถานบริการสาธารณสุขในเขตเทศบาลเมืองนครราชสีมา (HIERARCHIES AND SERVICE AREAS OF HEALTH CENTERS IN NAKHONRACHASIMA MUNICIPALITY) อ.ที่ปรึกษา : ผศ. รัตนา รุจิรกุล อ.ที่ปรึกษาร่วม : ผศ. นโรตม์ ปาลกะวงศ์ ณ อยุธยา, 180 หน้า ISBN 974-577-902-4

การวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาลักษณะการกระจายของผู้มาใช้บริการ ลำดับค้ำยและเขตบริการของสถานบริการสาธารณสุขในเขตเทศบาลเมืองนครราชสีมา รวมทั้งศึกษาปัจจัยที่อาจอธิบายการตัดสินใจเลือกใช้บริการจากสถานบริการสาธารณสุข ด้วยการรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถามที่ถามจากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 400 คน จากการวิจัยพบว่า

ผู้มาใช้บริการร้อยละ 50 เป็นผู้ที่เดินทางจากที่อยู่อาศัยถึงสถานบริการสาธารณสุขในระยะทาง 0-10 กิโลเมตร สอดคล้องกับแนวความคิดเรื่องหลักของการใช้ความพยายามน้อยที่สุดของ จอร์จ เค ซีพพ์ (ค.ศ. 1949) สำหรับการคัดเลือกลำดับค้ำยของสถานบริการสาธารณสุขที่ทำการศึกษานั้น งานวิจัยพบว่า โรงพยาบาลมหาราชานครราชสีมา และโรงพยาบาลเซ็นต์แมรี่ เป็นสถานบริการสาธารณสุขที่มีลำดับค้ำยสูงสุด และจากการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างเขตบริการของสถานบริการสาธารณสุข กับประเภทงานที่ให้บริการนั้น ปรากฏว่ามีความสัมพันธ์กันในทางบวก ซึ่งสอดคล้องกับแนวความคิดทฤษฎีแหล่งกลางของ วอลเตอร์ คริสต์ลเลอร์ (ค.ศ. 1966) งานวิจัยยังได้พบว่า ความพร้อมของสถานบริการสาธารณสุข ความเชื่อมั่นในแพทย์ผู้ทำการรักษา รวมทั้งสภาพทางเศรษฐกิจ-สังคมและวัฒนธรรมของพื้นที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการ ขนาดของสถานบริการและแหล่งที่ตั้งของสถานบริการนั้น มีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจเลือกใช้บริการน้อย

ภาควิชา ภูมิศาสตร์
สาขาวิชา ภูมิศาสตร์
ปีการศึกษา 2532

ลายมือชื่อนิติต จุฑามาศ ศิริวงษ์พาณิชย์
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา ผศ. รัตนา รุจิรกุล
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม ผศ. นโรตม์ ปาลกะวงศ์ ณ อยุธยา

พิมพ์ต้นฉบับบทคัดย่อวิทยานิพนธ์ภายในกรอบสี่เหลี่ยมนี้เพียงแผ่นเดียว

JUTAMUSH SIRIWONGPANICH : HIERARCHIES AND SERVICE AREAS OF HEALTH CENTERS IN NAKHONRACHASIMA MUNICIPALITY. THESIS ADVISOR : ASSIS. PROF. RATTANA RUJIRAKUL. THESIS CO-ADVISOR : ASSIS. PROF. NAROTE PALAKAWONGSA NA AYUDHYA, 180 pp.

The research aims to study distributive characteristics of the services, hierarchies, service areas of Public Health Service Offices in Nakhonrachasima municipality as well as to study factors that might a plain the patients dication to visit Public Health Service Office by collecting the data of the using questionnaires among a sample group consisting of 400 persons. It has found that.

50 percent of the sample are those who travel 0-10 kilometers from their residences to Public Health Service Offices. This is a parallel to an idea of Principle of Least Effort put forward by George K. Zipf in 1949, of concerning the hierarchies of Public Health Service Offices, it is found that Mahara Hospital Nakhonrachasima Hospital and St. Mary Hospital occupy the hight-order hierarchy. Also it has found that the relationship between service area of Public Health Service Offices and types of services offerd is positive which is in accordance with the Central Place Theory of Walter Christaller in 1966. The study also find that facilities of Public Health Service Offices, trust and confidence in physicians as well as the patients financial situation, social and cultural conditions of the areas are related to the patients to visit particular Public Health Service Offices. However, the same pattern of relationship does not exist the size and location of Public Health Service Offices are considered.

ภาควิชา ภูมิศาสตร์
สาขาวิชา ภูมิศาสตร์
ปีการศึกษา 2532

ลายมือชื่อนิติ จุฑามาศ สิริวงษ์พานิช
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา Prof. Rattana Rujirakul

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลงไปได้ด้วยความช่วยเหลืออย่างดียิ่งของบุคคลหลายฝ่าย นับตั้งแต่เริ่มต้นจนกระทั่ง เสร็จสมบูรณ์ ซึ่งต้องใช้เวลาการประสานงานและปรึกษาร่วมกับบุคคลต่าง ๆ ทั้งเจ้าหน้าที่กองสาธารณสุขภูมิภาค เจ้าหน้าที่กองโรงพยาบาลภูมิภาค กระทรวงสาธารณสุข เจ้าหน้าที่และผู้บริหารสถานบริการสาธารณสุข ตลอดจนผู้มาใช้บริการแผนกผู้ป่วยนอกของสถานบริการสาธารณสุขที่ทำการศึกษากัน 10 แห่ง ที่ได้กรุณาให้ความร่วมมือในการเก็บข้อมูล ทำให้การศึกษาครั้งนี้ลุล่วงผ่านพ้นอุปสรรคไปได้ด้วยดี

ขอขอบพระคุณอย่างสูงต่อ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ รัตนา รุจิรกุล อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ นโรดม ปาลกะวงศ์ ณ อยุธยา อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม ที่ได้ให้คำแนะนำและเป็นที่ปรึกษาด้วยความเอาใจใส่ตลอดมา รองศาสตราจารย์ ดร. ฉัตรชัย พงศ์ประยูร ที่เป็นทั้งกรรมการสอบและผู้ให้คำแนะนำด้านต่าง ๆ รองศาสตราจารย์ ผ่องศรี จันทาว ที่กรุณาเป็นกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ขอขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร. สมชาย ดรงค์เดช แพทย์หญิง รุจิรา มั่งคละศิริ ที่ได้กรุณาสละเวลาให้แนวคิดในการทำวิทยานิพนธ์

ขอขอบพระคุณคณาจารย์ผู้ถ่ายทอดวิชาการ ที่ ๆ เพื่อน ๆ นิสิตภาควิชาภูมิศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยทุกท่านที่ได้ห่วงใย ช่วยเหลือและให้กำลังใจ ตลอดเวลาที่ทำงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้รับโอกาสและการสนับสนุนจนจบขั้นมหาบัณฑิตครั้งนี้ ด้วยความช่วยเหลือด้านทุนทรัพย์ของคุณแม่ คุณอา คุณน้า และพี่ ๆ ตลอดจนการสนับสนุนของคุณปู่-คุณย่าอัมพร แสงสุวรรณ ท่านทั้งหลายเหล่านี้ผู้วิจัยมีความซาบซึ้งในความกรุณาของท่าน จะขอระลึกถึงตลอดไป

นอกจากนี้ผู้วิจัยยังมีบุคคลหลาย ๆ ท่าน ที่ได้กรุณาให้ความช่วยเหลือ และให้ความร่วมมือด้วยดีแก่ผู้วิจัย ซึ่งมีอาจกล่าวได้หมดในที่นี้ ผู้วิจัยขอขอบพระคุณในความกรุณาของท่านไว้ ณ ที่นี้

จุฬามาศ ศิริวงศ์พานิชย์

เมษายน 2533

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
สารบัญตาราง	ฅ
สารบัญแผนที่	ง
สารบัญรูป	ฉ
บทที่	
1 บทนำ	1
ความเป็นมาของปัญหา	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	3
สมมติฐานในการวิจัย	3
ขอบเขตการวิจัย	4
นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย	4
วิธีดำเนินการวิจัย	5
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	5
2 แนวความคิด ทฤษฎีและ เอกสารการวิจัยที่เกี่ยวข้อง	7
แนวความคิดจากทฤษฎีแหล่งกลาง	7
แนวความคิดอื่นที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย	8
เอกสารการวิจัยที่เกี่ยวข้อง	9
3 วิธีดำเนินการศึกษา	20
การศึกษาการกระจายของผู้มาใช้บริการจากสถานบริการสาธารณสุข ที่ตั้ง อยู่ในเขตเทศบาลเมืองนครราชสีมา	20
การจัดลำดับตักยของสถานบริการสาธารณสุข จากประเภทที่ให้บริการและ เขตบริการ	25
ศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจเลือกใช้บริการจากสถานบริการ	28

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
4	พื้นที่ที่ทำการศึกษา 33
5	การวิเคราะห์ผลการศึกษา 1: ลำดับศัภย์ของสถานบริการสาธารณสุข 44
	สภาพทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง 45
	การศึกษาการกระจายของผู้มาใช้บริการ จากสถานบริการสาธารณสุข ที่ตั้งอยู่ในเขตเทศบาลเมืองนครราชสีมา 58
	การจัดลำดับศัภย์ของสถานบริการ โดยพิจารณาจากประเภทงานที่ให้ บริการ และ เขตบริการของสถานบริการ 74
6	การวิเคราะห์ผลการศึกษา 2: ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการเลือกใช้บริการ ความสัมพันธ์ระหว่างความพร้อมของสถานบริการสาธารณสุขกับการ เลือกใช้บริการ 99
	ความสัมพันธ์ระหว่างการกระจายแหล่งที่ตั้งของสถานบริการ สาธารณสุขกับการเลือกใช้บริการ 102
	ความสัมพันธ์ระหว่างสภาพทาง เศรษฐกิจ-สังคมและวัฒนธรรมของพื้นที่ กับการเลือกใช้บริการ 104
7	สรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ 135
บรรณานุกรม 140
ภาคผนวก 150
ประวัติผู้เขียน 180

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
1	จำนวนผู้มาใช้บริการผู้ป่วยนอกและกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยแยกตาม สถานบริการ	21
2	ประเภทงานโรงพยาบาลต่าง ๆ ในเขตเทศบาลเมืองนครราชสีมาที่ให้บริการแก่ผู้ป่วยนอก	26
3	เส้นทางการเดินทางและจำนวนเที่ยวรถที่เดินทางระหว่างจังหวัดนครราชสีมา กับจังหวัดอื่น	35
4	การคมนาคมโดยทางรถไฟที่ผ่านจังหวัดนครราชสีมาทั้ง เที้ยวชั้นและ เที้ยว ล่อง	39
5	จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างที่มาใช้บริการแผนกผู้ป่วยนอกจำแนก ตามเพศ	45
6	จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างที่มาใช้บริการแผนกผู้ป่วยนอกจำแนก ตามกลุ่มอายุ	46
7	จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างที่มาใช้บริการแผนกผู้ป่วยนอกจำแนก ตามสถานภาพการสมรส	48
8	ระดับรายได้ต่อเดือนของผู้มาใช้บริการ จำแนกตามเขตที่ตั้งที่อยู่อาศัย ..	50
9	อาชีพของผู้มาใช้บริการ จำแนกตามเขตที่อยู่อาศัย	51
10	ระดับการศึกษาของผู้มาใช้บริการ จำแนกตามเขตที่อยู่อาศัย	52
11	สถานภาพสมรสของผู้มาใช้บริการ จำแนกตามเขตที่อยู่อาศัย	53
12	ระดับรายได้ต่อเดือนของหัวหน้าครอบครัวผู้มาใช้บริการ จำแนกตามเขต ที่อยู่อาศัย	55
13	อาชีพของหัวหน้าครอบครัว	56
14	ระดับการศึกษาสูงสุดของหัวหน้าครอบครัว	57
15	จำนวนและร้อยละของผู้มาใช้บริการผู้ป่วยนอก จำแนกตามระยะทาง การเดินทาง	68
16	จำนวนและร้อยละของผู้มาใช้บริการผู้ป่วยนอก จำแนกตามวิธีการเดินทาง	70

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่		หน้า
17	จำนวนและร้อยละของผู้มาใช้บริการผู้ป่วยนอก จำแนกตามการมาใช้บริการ รายสถานบริการ	72
18	จำนวนงานที่ให้บริการของสถานบริการสาธารณสุขที่ทำการศึกษา	75
19	ลำดับศัถ์ย์ของสถานบริการสาธารณสุขจัดตามจำนวนงานที่ให้บริการ	77
20	ลำดับศัถ์ย์ของสถานบริการสาธารณสุขจัดตามจำนวนงานที่ให้บริการ	81
21	เปรียบเทียบลำดับศัถ์ย์ของสถานบริการสาธารณสุขที่ทำการศึกษาที่จัดจาก จำนวนงานการให้บริการ	83
22	ลำดับศัถ์ย์ของสถานบริการสาธารณสุขตามระยะการ เดินทาง ไกลที่สุดในการมา ใช้บริการ	86
23	ลำดับศัถ์ย์ของสถานบริการสาธารณสุขจัดตามระยะการ เดินทางที่ไกลที่สุดใน การเดินทางมาใช้บริการ	88
24	เปรียบเทียบลำดับศัถ์ย์ของสถานบริการสาธารณสุขที่ทำการศึกษาจากระยะ การ เดินทาง ไกลที่สุด เพื่อมารับบริการ	90
25	ลำดับศัถ์ย์ของสถานบริการสาธารณสุขที่ทำการศึกษาจากระยะการ เดินทาง เฉลี่ยของผู้มาใช้บริการจากสถานบริการสาธารณสุขแต่ละแห่ง	92
26	ลำดับศัถ์ย์ของสถานบริการสาธารณสุขตามระยะทาง	93
27	เปรียบเทียบลำดับศัถ์ย์ของสถานบริการสาธารณสุขที่ทำการศึกษาจากระยะ ทาง เฉลี่ยในการ เดินทาง	94
28	ลำดับศัถ์ย์ของสถานบริการสาธารณสุขในภาพรวม	96
29	ลำดับศัถ์ย์เฉลี่ยของสถานบริการสาธารณสุขที่ทำการศึกษา	97
30	ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อย่างง่าย ของจำนวนงานในสถานบริการสาธารณสุข ที่ให้บริการ กับระยะการ เดินทางที่ไกลที่สุด และระยะการ เดินทาง เฉลี่ย ..	98
31	ความสัมพันธ์ระหว่างการตัดสินใจเลือกใช้บริการ กับกลุ่มปัจจัยความพร้อม ของสถานบริการสาธารณสุข ในแต่ละสถานบริการ	100
32	ปัจจัยแหล่งที่ตั้งของสถานบริการสาธารณสุข ในแต่ละสถานบริการกับความ สัมพันธ์ในการตัดสินใจเลือกใช้บริการ	103

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่		หน้า
33	จำนวนและร้อยละของผู้มาใช้บริการสถานบริการสาธารณสุข จำแนกตามระดับรายได้ของผู้ที่มีที่อยู่อาศัยในเขตเมือง	106
34	จำนวนและร้อยละของผู้มาใช้บริการสถานบริการสาธารณสุข จำแนกตามระดับรายได้ของผู้ที่มีที่อยู่อาศัยนอกเขตเมือง	108
35	จำนวนและร้อยละของผู้มาใช้บริการสถานบริการสาธารณสุข จำแนกตามอาชีพของผู้ที่มีที่อยู่อาศัยในเขตเมือง	110
36	จำนวนและร้อยละของผู้มาใช้บริการที่มีที่อยู่อาศัยนอกเขตเมือง จำแนกตามอาชีพ	112
37	จำนวนและร้อยละของผู้มาใช้บริการที่มีที่อยู่อาศัยในเขตเมือง จำแนกตามระดับการศึกษา	115
38	จำนวนและร้อยละของผู้ใช้บริการที่มีที่อยู่อาศัยนอกเขตเมือง จำแนกตามระดับการศึกษา	117
39	จำนวนและร้อยละของผู้มาใช้บริการที่มีที่อยู่อาศัยในเขตเมือง จำแนกตามสถานภาพการสมรส	119
40	จำนวนและร้อยละของผู้มาใช้บริการที่มีที่อยู่อาศัยนอกเขตเมือง จำแนกตามสถานภาพการสมรส	121
41	ระดับรายได้ต่อ เดือนของหัวหน้าครอบครัวผู้ที่อยู่ในเขตเมือง	124
42	ระดับรายได้ต่อ เดือนของหัวหน้าครอบครัวผู้ที่อยู่อาศัยนอกเขตเมือง	126
43	กลุ่มอาชีพของหัวหน้าครอบครัวของผู้ใช้บริการที่มีที่อยู่อาศัยในเขตเมือง ..	128
44	กลุ่มอาชีพของหัวหน้าครอบครัวของผู้ใช้บริการที่มีที่อยู่อาศัยนอกเขตเมือง	130
45	ระดับการศึกษาสูงสุดของหัวหน้าครอบครัวผู้ที่มีที่อยู่อาศัยในเขตเมือง	132
46	ระดับการศึกษาสูงสุดของหัวหน้าครอบครัวผู้ที่มีที่อยู่อาศัยนอกเขตเมือง ...	133

สารบัญแผนที่

แผนที่	หน้า
1. แผนที่แสดงเขตการสาธารณสุขที่ 3	34
2. แผนที่แสดงที่ตั้งของสถานบริการสาธารณสุขที่ทำการศึกษา	38
3. แผนที่แสดงการกระจายของผู้มาใช้บริการ ของโรงพยาบาลมหाराช นครราชสีมา	59
4. แผนที่แสดงการกระจายของผู้มาใช้บริการ ของโรงพยาบาลเซ็นต์แมรี่	60
5. แผนที่แสดงการกระจายของผู้มาใช้บริการ ของโรงพยาบาล ป.แพทย์	61
6. แผนที่แสดงการกระจายของผู้มาใช้บริการ ของโรงพยาบาลเฉลิมชัย	62
7. แผนที่แสดงการกระจายของผู้มาใช้บริการ ของคลินิกกลางสาธารณสุข จังหวัดนครราชสีมา	63
8. แผนที่แสดงการกระจายของผู้มาใช้บริการ ของโรงพยาบาลสาตราเวช ...	64
9. แผนที่แสดงการกระจายของผู้มาใช้บริการ ของโรงพยาบาลมิตรภาพโบลีคลินิก	65
10. แผนที่แสดงการกระจายของผู้มาใช้บริการ ของสถานีกาชาด 4 ศูนย์บริการ สาธารณสุขโพธิ์กลาง ศูนย์บริการสาธารณสุขทุ่งสว่าง	66
11. แผนที่แสดงลำดับสำคัญศัญของสถานบริการสาธารณสุขที่ทำการศึกษา	80

สารบัญรูป

รูปที่		หน้า
1	แบบจำลอง โครงข่ายการบริการทางการแพทย์ในอุดมคติ	12
2	แบบจำลอง โครงข่ายทางการแพทย์ที่สมจริง เมือง เคลพแลนด์ ประเทศสวีเดน	12
3	การกระจายของผู้มาใช้บริการตามระยะทางในการเดินทาง	69